

Ivana Dedić

Izložba *Abracadabra* u Arheološkom muzeju u Zagrebu

U Arheološkom muzeju u Zagrebu u razdoblju od 12. ožujka do 7. travnja 2019. održana je izložba pod nazivom *Abracadabra – Magija i praznovjerje u starom vijeku kroz fundus Arheološkog muzeja Zadar*. Glavna tema ove izložbe je magija, a sukladno s tim su postavljeni pred posjetitelje magični i religijski predmeti starih Grka i Rimljana, koji su pronađeni na području Hrvatske. Autorica je te gostujuće izložbe dr. sc. Kornelija A. Giunio, muzejska savjetnica Arheološkoga muzeja Zadar. Izložbu smo posjetili 21. ožujka kao grupa studenata latinskog jezika na Hrvatskim studijima pod vodstvom doc. dr. sc. Maje Matasović.

Grčko-rimska religija u današnjici je poznati pojam, no rijetko se govori o magiji i praznovjerju u religiji. Rimljani su od davnina imali svoja propisana pravila i obrede, pa tako i za sprovode. Iz mnogih izvora saznajemo kako su Rimljani zapravo bili praznovjerni. Primjerice, pokojnika su prali, zaklopili mu oči, tri puta zazvali ime pa počeli naricati. Uvijek su pokojniku stavljali novčić u usta kako bi mogao platiti prijevoz Haronu (lađar u Hadu koji je prevezio mrtve duše na drugu stranu rijeke Aheront). Tijelo pokojnika je nošeno iza povorke ožalošćenika, noću se spaljivalo na lomači (da se ne okaljaju sunčeve zrake), a tek nekoliko dana kasnije urne s ostacima su polagane u grobove. Žrtva se prinostila devetoga dana nakon ukopa.

Rimljani su također vjerovali u magična svojstva jantara: nerijetko su se predmeti od jantara pronalazili u grobovima žena i djece, ali rijetko kod muškaraca. Uz jantar je i olovo bilo kod Rimljana poznato po "magičnim" svojstvima, to se vidi po tome što se obično koristilo olovo za izradu tzv. tablica proklinjanja (*tabellae defixionum*). Rimljani su imali različite predmete s magičnim svojstvima, npr. osobne amulete, male kipove božanstava, lutaka i slično. U muzeju su na izložbi tako bili izloženi različiti amuleti: neki od njih bili su novci s rupicom, neki stakleni privjesci s prikazom lava. Izložene su bile i *bule* (medaljice, tj. talismani) koje su nosili dječaci do svoje šesnaeste godine kao zaštitno-magični znak, a djevojčice su do udaje nosile privjeske u obliku polumjeseca, tzv. *lunule*. U rimskom svijetu je najpoznatiji i najrašireniji amulet bio *falus*. *Falus* (muški spolni organ) imao je veliku simboličku vrijednost i često je bio simbol plodnosti i obilja. Bili su izloženi primjeri privjesaka u obliku *falusa* iz razdoblja 1–3. st. n. e. Također, bili su izloženi željezni i brončani čavli, iz 1–4. st. n. e., koji su se stavljali u grobove jer se vjerovalo da štite od zlih duhova. Osim čavala u mnoge grobove su se često

stavljale školjke, koje su bile izrađene od različitih materijala, ili puževi koji su nerijetko na sebi imali rupicu, što ukazuje na to da su imali funkciju amuleta zbog svoje magijske uloge. Na izložbi je bilo izloženo najviše privjesaka, od kojih većina potječe iz nove ere. Neki od izloženih privjesaka bili su izrađeni od pojedinih vrsta školjki ili od životinjskih zubi, a neki su imali ulogu „kapsule”, tj. posudice za „ljubavni napitak”. Bili su izloženi i idiofonski glazbeni instrumenti koji su se u antičkom svijetu koristili u svakodnevnom životu, ali i u duhovne svrhe. Smatralo se da mogu otjerati zle duhove. Izložbu su pratili različiti panoi koji su ukratko opisivali magiju u staroj Grčkoj, Egiptu i Rimu, te astrologiju, *bule*, *faluse*, podrijetlo riječi *abracadabra* i drugo. Tekstovi na panoima bili su dobro i razumljivo napisani uz puno objašnjenja.

Ova izložba još jednom potvrđuje da se u starom vijeku vjerovalo u magiju, zle duhove, učinkovitost „ljubavnih napitaka”, a isto tako potvrđuje saznanja o mnogim običajima i kultovima koji su se štovali. Vjerovanja koja su imali stari Rimljani i Grci, ili njima slična, zadržala su se u nekim krajevima i do modernih vremena, negdje čak i do dana današnjega. Poznata je činjenica da se i o horoskopu govorilo za vrijeme staroga vijeka, a to potvrđuje Petronijevo djelo *Satirikon* u kojemu nalazimo horoskopske znakove.

U Arheološkom muzeju u Zagrebu se u stalnom postavu može vidjeti dosta primjera i nalaza koji su zanimljivi za proučavanje rimske religije. Osobno, najviše su me impresionirale nadgrobne ploče koje su izložene, a zanimljive su bile i urne koje su ostale očuvane u vrlo dobrom stanju.